

Strategi

2 0 2 1

2 0 2 5

De nasjonale
**FORSKNINGSETISKE
KOMITEENE**

Innledning

De nasjonale forskningsetiske komiteene (FEK) skal bidra til at all forskning i Norge skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. Komiteene ble opprettet i 1990. Siden 2013 har FEK vært et faglig uavhengig forvaltningsorgan, og omfatter følgende komiteer og utvalg, med et felles sekretariat:

- Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag (NEM)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT)
- Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH)
- Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning (Granskingsutvalget)
- Nasjonalt utvalg for vurdering av forskning på menneskelige levninger (Skjelettutvalget, under NESH)

FEK får sin bevilgning gjennom et årlig tildelingsbrev fra Kunnskapsdepartementet (KD), og komiteenes langsiktige oppgaver framkommer gjennom mål- og resultatstyring (MRS), som er utviklet i dialog mellom FEK og KD. Komiteene er faglig uavhengige, jf. forskningsetikkloven § 3, og kan ikke instrueres i utførelsen av sine faglige oppgaver.

KD har fastsatt følgende samfunns mål for FEK: Etisk god og ansvarlig forskning.

Målsetninger for effekter på brukernivå er:

1. Forskere og forskningsinstitusjoner fremmer etisk god og ansvarlig forskning
2. Andre aktører tar hensyn til forskningsetikk i sitt arbeid
3. Samfunnet har tillit til forskning

Denne strategien peker framover mot nye oppgaver og utfordringer for FEK. Noen viktige premisser for strategiarbeidet er at

- Strategiens innhold skal forplikte hele FEK
- Strategien skal vike ved konflikt mellom strategi og komiteenes og utvalgenes faglige uavhengighet
- Lovpålagte funksjoner og oppgaver, samt oppdrag gitt av KD gjennom tildelingsbrev skal håndteres uavhengig av strategien

En arbeidsgruppe bestående av Torunn Ellefsen (seniorrådgiver HR og økonomi), Camilla Bø Iversen (sekretariatsleder NEM), og Helene Ingierd (direktør) fra sekretariatet, samt representanter fra komiteer og utvalg, Lene Bomann-Larsen (NESH), John-Arne Skolbekken (Granskingsutvalget), Jens Rytter (Skjelettutvalget), Jan-Ole Hesselberg (NEM), Ole-Andreas Engen (NENT) har hatt ansvaret for å utarbeide en ny strategi. Som en del av strategiprosessen har arbeidsgruppen hentet innspill fra sekretariatet i FEK samt eksterne aktører.

Forskningsetikk

Forskningsetikken dreier seg om betingelser for pålitelig kunnskap og relasjoner forskere imellom. Den omhandler også relasjoner til individer og grupper som deltar i eller berøres av forskning. Forskerens samfunnsansvar utgjør også en viktig del av forskningsetikken. Forskningsetikken er dynamisk ettersom både samfunnet og forskningen endrer seg over tid.

Sentrale utviklingstrekk

Det er et overordnet mål for de kommende årene at FEK skal bidra i den globale utviklingen av forskningsetikk. Slikt samarbeid utgjør en grunnleggende forutsetning for at FEK skal kunne være en ressurs for forskere, forskingsinstitusjoner, og for andre aktører som legger premisser for, bruker

eller på andre måter er involvert i forskning, og for samfunnet ellers. FEK vil derfor styrke sin deltakelse i forskningsetisk samarbeid i prioriterte internasjonale fora, slik som ENRIO, NEC og EUREC fremover.

Regjeringen har fastsatt noen overordnede mål for norsk forskning de kommende årene. Til grunn for regjeringens prioriteringer er målene i Meld. St. 4 (2018-2019) Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019-2028: styrket konkurransekraft og innovasjonsevne; møte store samfunnsutfordringer, og utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet. Granavoldenplattformen (2019) uttrykker prioriteringer knyttet til omstilling, innovasjon og grønt skifte, styrket samspill mellom næringslivet og forsknings- og innovasjonsmiljøer, åpen forskning, og økt internasjonalisering av forskning.

Aktiviteter innen disse områdene, vil påvirke hvilke forskningsområder som prioriteres, hvordan forskningen gjennomføres, hvem som gjennomfører den og hvem som får tilgang på den. Dette har implikasjoner for forskningsetiske normer. Overordnet ser FEK at tverrsektoriell forskning, der forskere i økende grad samarbeider med andre utenfor forskningsinstitusjonene, gir nye muligheter for kunnskap. Samtidig utfordrer slikt samarbeid forskningsetiske normer og forsterker behovet for at forskningsetikken retter seg mot mange aktører.

Med Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (Forskningsetikkloven, 2017) har forskere og forskningsinstitusjonene fått et lovfestet ansvar for forskningsetikk. FEK ser et behov for at også andre aktører som er involvert i forskning, men som ikke er underlagt forpliktelsene i forskningsetikkloven, opptre i tråd med anerkjente forskningsetiske normer, og vil legge til rette for økt dialog med disse fremover. FEK er også opptatt av å styrke bevisstheten om forskningsetikk i offentligheten, og ser dette arbeidet som avgjørende for å bidra til å styrke tillit til forskning.

Målgrupper

FEK henvender seg dermed til ulike målgrupper i strategien:

(1) Forskersamfunnet

Offentlige og private forskningsinstitusjoner, dvs. universiteter, høyskoler og andre forskningsvirksomheter og enkeltforskere i det norske forskningssystemet. Strategisk viktige grupper inkluderer ledere, veiledere, medlemmer i forskningsetiske utvalg, undervisere i forskningsetikk.

(2) Andre aktører som er involvert i forskning

Offentlige og private aktører som er involvert i forskning, for eksempel oppdragsgivere, finansører eller samarbeidspartner. Slike aktører er ikke nødvendigvis omfattet av forskningsetikkloven, men har like fullt et ansvar for å ivareta forskningsetiske normer.

(3) Forvaltning og andre aktører i forskningssystemet som forvalter forskningsetikk, nasjonalt og internasjonalt

Forvaltning som er relevante beslutningstakere for problemstillinger FEK arbeider med.

(4) Offentligheten/Allmennheten

Samfunnsborgere har rett til informasjon om forskningsetiske spørsmål.

(5) Politiske beslutningstakere

Politikere på nasjonalt og internasjonalt nivå. I særlig grad gjelder dette medlemmer av de stortingskomiteene som behandler saker av relevans for FEK samt den politiske ledelsen i departementene.

Vår visjon er:

Vi løfter forskningsetikken

Vi søker å nå denne visjonen gjennom fire hovedmål. De nasjonale forskningsetiske komiteene skal:

1. styrke arbeidet med forskningsetikk
2. være en ledende aktør i det nasjonale forskningssystemet
3. drive aktiv kunnskapsformidling og være en pådriver for offentlig debatt
4. videreutvikle et kompetent og effektivt sekretariat

Hovedmålene utdypes videre gjennom delmål. Sekretariatet i FEK og komiteer og utvalg utarbeider årlige aktivitetsplaner som følger strategiens disposisjon, med konkrete tiltak for å nå målene.

Helene Ingierd

Direktør

Mål 1: Styrke arbeidet med forskningsetikk

Delmål:

- **Videreutvikle forskningsetiske retningslinjer og veiledere**
- **Bidra til opplæring**
- **Gi veiledning**
- **Tilrettelegge for møteplasser**

Arbeidet med forskningsetikk skal styrkes i de kommende årene, både mot forskere og forskningsinstitusjoner, og mot offentlige og private aktører som er involvert i forskning. Arbeidet med forskningsetikk handler dels om å fremme etisk god og ansvarlig forskning, og dels om å håndtere forskningsetiske saker og uredelighetssaker. I den kommende perioden skal FEK ha særlig fokus på å fremme etisk god og ansvarlig forskning ved å prioritere utviklingen av opplæringsressurser.

FEK skal ha løpende oversikt over trender i den internasjonale forskningsetikken, samt viktige begivenheter, diskusjoner og saker utenfor Norge. FEK skal som kunnskapsressurs viderefremme dette og bruke oversikten til å videreutvikle forskningsetikken nasjonalt. Komiteer, utvalg og sekretariat skal ha en helhetlig kompetanse innen forskningsetikk for å oppfylle delmål og det overordnede målet.

De nasjonale forskningsetiske retningslinjene og veilederne er skriftlige nedfellelser av anerkjente forskningsetiske normer. De utgjør det grunnleggende verktøyet i alt arbeid i komiteer og utvalg, og skal være en rettesnor for forskningsetiske vurderinger generelt. Forutsetninger for at retningslinjene og veilederne forblir sentrale verktøy er at de er gjenstand for kontinuerlig diskusjon og prøves mot konkrete spørsmål, både i komitéarbeid og i forskningssamfunnet, og at de gjøres kjent for stadig nye grupper av studenter, forskere og samarbeidspartnere i forskning. FEK skal formidle disse gjennom veiledning, opplæring, åpne møter og egne nettsider. FEK vil også oversette og formidle retningslinjer og veiledere internasjonalt for å bidra i den globale utviklingen av forskningsetikk.

FEK skal styrke det forebyggende arbeidet med forskningsetikk, og skal satse spesielt på å styrke ressurser for opplæring de kommende årene. Opplæringsressurser skal rette seg spesielt mot forskere og forskningsinstitusjoner, men FEK vil også utvikle ressurser for opplæring av nye medlemmer i FEK.

En sentral oppgave for FEK er å gi veiledning i forskningsetiske saker og uredelighetssaker. Med Lov om organisering av forskningsetisk arbeid (2017) er forskningsinstitusjonene gitt et stort ansvar for arbeidet med forskningsetikk. Dette forsterker behovet for dialog og samarbeid med forskningsinstitusjonene. Klargjøring av sentrale begreper som «forskningsetikk» og «uredelighet» er en forutsetning for at FEK skal kunne bistå institusjonene i deres arbeid med forskningsetikk. FEK vil bidra til begrepsavklaring og utvikle gode verktøy, slik at institusjonene kan behandle henholdsvis forskningsetiske spørsmål og uredelighetssaker som atskilte tema som krever ulike behandlingsmåter.

Det er avgjørende at arbeidet med forskningsetikk videreutvikles gjennom å opprettholde og skape nye møteplasser for erfaringsutveksling og læring. *Forskningsetisk forum* er en slik møteplass, som særlig er myntet på undervisere i forskningsetikk i ph.d.-utdanningen og medlemmer i forskningsetiske utvalg. *Lederforum* er rettet mot ledere på forskningsinstitusjonene. Det er spesielt viktig å involvere og ansvarliggjøre ledelsen ved institusjonene. Storfellesmøtet er også en viktig møteplass for medisinsk- og helsefaglig forskning spesielt.

Mål 2: Være en ledende aktør i det nasjonale forskningssystemet

Delmål:

- **Styrke samarbeidet med andre nasjonale aktører**
- **Være premissleverandør for forskningsetikk**
- **Være en sentral og rådgivende ressurs for forvaltningen og forskningssystemet**
- **Koordinere REK-systemet**

Forskning i Norge foregår i mange sektorer og ved en rekke institusjoner. FEK har en sentral rolle i det nasjonale forskningssystemet både på politisk og strategisk nivå, og skal arbeide for å være den opplagte samarbeidspartneren i alle spørsmål som angår forskningsetikk. En forutsetning for dette er at FEK deltar på relevante internasjonale møteplasser.

FEK vil i perioden forsterke samarbeidet med andre nasjonale aktører og forvaltningsorganer for å fremme etisk god og ansvarlig forskning. En sentral institusjon i denne sammenheng er Norges forskningsråd. FEK skal bidra til at prosjekter finansiert via Norges forskningsråd gjennomføres i henhold til anerkjente forskningsetiske normer. FEK skal også tydeliggjøre sin rolle i dialog med andre nasjonale institusjoner.

Med komiteenes retningslinjer, veiledere, uttalelser og vedtak er FEK en ledende og sentral aktør i utformingen av hvordan forvaltningen av forskningsetikk gjennomføres i Norge. Gjennom denne aktive rollen i utviklingen av forskningsetikken og ved hele tiden aktivt å bidra til å sette nye spørsmål på dagsordenen, skal FEK være en pådriver og premissleverandør for andre aktører. Aktuelle områder der FEK kan spille denne rollen de kommende årene er digitalisering, åpen forskning og forskningens frihet.

FEK skal være en rådgivende ressurs for forvaltningen. Siden forskningsetikken er i stadig utvikling, vil det alltid være behov for ny og oppdatert kunnskap om forskningsetikk. FEK skal bidra til god forvaltningspraksis på alle nivåer, og fortløpende vurdere relevante gjeldende norske lover og forskrifter og melde hensiktsmessige behov for endringer til relevante myndigheter

FEK skal, gjennom NEM, koordinere de regionale komiteene innen medisinsk- og helsefaglig forskningsetikk (REK). Målet er å oppnå en ensartet regelforståelse og saksbehandling. Også i tiden framover vil etablerte møteplasser, som for eksempel Storfellesmøtet og AU, være viktige arenaer for dette arbeidet.

Mål 3: Drive aktiv kunnskapsformidling og være en pådriver for offentlig debatt

Delmål

- **Øke synlighet om forskningsetikk**
- **Øke FEKs synlighet**

I den kommende perioden vil FEK arbeide systematisk for økt synlighet for forskningsetikk og FEKs arbeid i offentligheten. Utbredt informasjon om de verdier, prinsipper og normer forskningen er tuftet på, vil kunne bidra til at samfunnet har tillit til forskning. FEK vil derfor arbeide målrettet for å informere allmennheten om forskningsetiske spørsmål som reises nasjonalt og internasjonalt

FEK vil arbeide for økt synlighet gjennom å stimulere til en offentlig og opplyst samfunnsdebatt om forskningsetikk gjennom utspill i nasjonale medier og konferanser

FEK vil også skape arenaer og møteplasser der aktuelle forskningsetiske problemstillinger tas opp, som også er rettet mot en bredere offentlighet.

FEK skal være tilgjengelige og sørge for at informasjonsmateriale og ressurser er forståelige og lett å finne, også for engelskspråklige. Magasinet Forskningsetikk redigeres etter redaktørplakaten og er en viktig kanal for uavhengig kvalitetsjournalistikk om aktuelle forskningsetiske temaer.

Mål 4: Videreutvikle et kompetent og effektivt sekretariat

Delmål:

- **Være en god arbeidsplass**
- **Utvikle og bevisstgjøre om styringsverktøy for måloppnåelse**
- **Identifisere kompetansebehov og iverksette tiltak**

FEK skal oppleves som en trygg og inkluderende arbeidsplass. FEK skal være en arbeidsplass med tydelig fokus på helse, miljø og sikkerhet. Fysisk og psykososialt arbeidsmiljø skal være høyt prioriterte fokusområder med tiltaksplaner, og sekretariatet skal fortsette å være en IA-bedrift. Personalpolitikken skal videreutvikles. De ansatte skal gis forutsigbarhet gjennom tydelige stillingsbeskrivelser og tilbakemeldinger, bl.a. gjennom årlige medarbeidersamtaler. Møteplasser og fora for meningsutveksling og informasjon skal videreføres og videreutvikles. Beslutninger som vedrører medarbeiderne, skal treffes etter at ansatte og deres tillitsvalgte har blitt tatt med på råd og gjennom åpne prosesser der det er mulig. Det skal legges til rette for likestilling mellom kjønnene og for tilrettelegging av arbeidsforhold og -oppgaver opp mot livsfaser og funksjonsevne.

Visjonen og målformuleringene i denne strategien skal danne utgangspunkt for FEKs styringsdokumenter og framkomme av disse. FEK skal arbeide for at strategiens målformuleringer reflekteres i våre faste oppgaver og våre tildelingsbrev fra Kunnskapsdepartementet. Sekretariatet skal utarbeide årlige aktivitetsplaner, med konkrete tiltak for å nå målene. Styringsparametere som er dekkende for viktige deler av virksomheten skal benyttes.

Direktør er ansvarlig for å sørge for at ansatte videreutvikler god kompetanse. Kompetanseutvikling skal kobles mot mål, endringsbehov og ressursforvaltning. For å gjøre oss i stand til å etterleve vår visjon, nå våre mål og være en støtte for komiteer og utvalg, skal kunnskaps- og utviklingsbehov identifiseres for sekretariatet samlet. Dette skal konkretiseres i kompetansemål som skal utvikles og gjennomføres for hver enkelt medarbeider. Sekretariatets samlede kompetanse skal i tillegg styrkes ved nytilsetninger ved behov.